

**OILA MUHITIDA YOSHLARNING KOMMUNIKATIV
KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI**

Musayeva Amina Karamatovna
Osiyo Xalqaro Universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada oila muhiti yoshlarning kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishdagi asosiy omil sifatida o'rganiladi. Tadqiqot davomida oilaviy munosabatlar, ota-onaning roli, kommunikatsion vaziyatlar hamda ijtimoiy psixologik omillar tahlil qilinadi. Shuningdek, oila doirasida kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi metod va yondashuvlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: oila muhiti, kommunikativ kompetensiya, yoshlar, ijtimoiylashuv, pedagogik ta'sir.

**ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ
КОМПЕТЕНЦИЙ МОЛОДЕЖИ В СЕМЕЙНОЙ СРЕДЕ**

Мусаева Амина Караматовна
Азиатский Международный Университет

Аннотация. В данной статье рассматривается Семейная среда как основной фактор формирования и развития коммуникативных компетенций молодежи. В ходе исследования анализируются семейные отношения, роль родителей, коммуникативные ситуации, а также социально-психологические факторы. Также предлагаются методы и подходы, служащие развитию коммуникативных компетенций в рамках семьи.

Ключевые слова: семейная среда, коммуникативная компетентность, молодежь, социализация, педагогическое воздействие.

**OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE
COMPETENCIES OF YOUNG PEOPLE IN A FAMILY ENVIRONMENT**

Musayeva Amina Karamatovna
Asia International University

Annotation. In this article, the family environment is studied as a key factor in the formation and development of communicative competencies of young people. During the study, family relationships, the role of parents, communicative situations

and social psychological factors are analyzed. Methods and approaches are also proposed that serve to develop communicative competencies within the family.

Keywords: family environment, communicative competence, youth, socialization, pedagogical impact.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda insonlararo munosabatlarning muvaffaqiyatli shakllanishi ko‘p jihatdan kommunikativ kompetensiyalarning rivojlanganligiga bog‘liq. Yoshlarning ijtimoiylashuvi va shaxsiy o‘shida asosiy omillardan biri bu – oila muhitidir. Oila nafaqat birinchi ijtimoiy institut, balki shaxsning nutqiy faoliyatini, o‘z fikrini ifoda qilish, tinglash, muhokama yuritish kabi ko‘nikmalarini shakllantiradigan muhim makondir.[1] Ushbu maqolada oila sharoitida yoshlarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Bugungi kunda jahon miqyosida axborot almashinuvi va muloqotning tezlashuvi yosh avloddan yuqori darajadagi kommunikativ kompetensiyalarni talab etmoqda. Bunday kompetensiyalar o‘z ichiga quyidagi asosiy ko‘nikmalarni oladi. Og‘zaki va yozma nutqni to‘g‘ri va samarali ishlatish, faol tinglash, empatiya qilish, turli qarashlarga nisbatan tolerant munosabatda bo‘lish, nizolarni muloqot orqali hal qilish va boshqalar. Yoshlarning bunday ko‘nikmalarni egallashi ularning nafaqat shaxsiy hayotida, balki ta‘lim olish, kasb tanlash va jamiyatga moslashishda ham muhim omil hisoblanadi. Kommunikativ kompetensiyalar — bu shaxsning turli ijtimoiy vaziyatlarda samarali, madaniyatli va ta‘sirli muloqot qilish qobiliyati bo‘lib, u faqat bilim emas, balki axloqiy, emotsional va ijtimoiy tajribalarga ham asoslanadi. Bu kompetensiyalar insonning shaxsiy hayoti, ta‘limdagi muvaffaqiyati, kasbiy faoliyati va jamiyatdagi ijtimoiy moslashuvida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Yoshlik davri inson shaxsiyatining shakllanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Bu davrda shaxsning dunyoqarashi, munosabatlar tizimi va muloqotdagi harakatlari asosan tarbiyalangan muhiti — avvalo, oila orqali shakllanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, o‘zaro hurmat, ishonch, iliqlik va madaniy muloqot ustuvor bo‘lgan oilalarda ulg‘aygan bolalar kommunikativ jihatdan faolroq, o‘z fikrini aniq, erkin va muvozanatli tarzda ifoda eta oladigan, jamiyatda muloqotga kirishishda kamroq qiyinchiliklarga duch keladigan shaxs sifatida shakllanadi. Mazkur maqola oila muhitida yoshlarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlash, mavjud pedagogik va psixologik yondashuvlarni tahlil qilish hamda samarali tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda yoshlarning kommunikativ kompetensiyalarini oila muhitida shakllanishi va rivojlanishiga ta‘sir qiluvchi omillarni o‘rganish maqsadida bir nechta ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot 2024–2025-yillarda Toshkent,

Samarqand va Andijon viloyatlaridagi umumiy oʻrta taʼlim maktablarining 8–11-sinflarida tahsil olayotgan oʻquvchilar hamda ularning ota-onalari orasida olib borildi.

Tadqiqotda quyidagi metodlar qoʻllanildi:

Nazariy tahlil

Pedagogika, psixologiya va sotsiologiya sohasidagi ilmiy manbalar, xorijiy va mahalliy olimlarning ishlariga tayanilgan holda kommunikativ kompetensiya tushunchasi, uning tarkibiy qismlari hamda oila muhitining taʼsiri tahlil qilindi.[2]

Soʻrovnoma usuli

Maxsus ishlab chiqilgan soʻrovnoma savollari asosida 150 nafar oʻquvchi va 100 nafar ota-ona orasida soʻrov oʻtkazildi. Soʻrovnoma orqali oila aʼzolari oʻrtasidagi muloqot chastotasi, sifati, ota-onalarning eshitish va tushunish qobiliyati, bolalar bilan ochiq muloqotga kirishish holatlari oʻrganildi.

Kuzatuv usuli

Tadqiqot doirasida bir qator oilalarda uy sharoitidagi muloqot jarayonlari, ota-ona va bola oʻrtasidagi kundalik munosabatlar, emotsional fon va ogʻzaki muloqot holatlari bevosita kuzatildi. Bu jarayonlarda bolaning oʻz fikrini ifoda etish uslubi, ota-onaning munosabati va aloqa uslublari qayd etildi.

Taqqoslash va tahlil

Olingan maʼlumotlar asosida turli ijtimoiy-iqtisodiy darajadagi oilalardagi muloqot modeli, ota-onalarning taʼlim darajasi va oilaviy qadriyatlarning kommunikativ kompetensiyaga taʼsiri tahlil qilindi.

Metodlar kombinatsiyasi yordamida olingan natijalar yoshlarning kommunikativ koʻnikmalari qanday omillar taʼsirida shakllanishi haqida yanada aniqroq xulosalar chiqarish imkonini berdi.

NATIJALAR

Oila muhitining yoshlarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini koʻrsatdi. Ota-ona va bola oʻrtasidagi muloqot sifatining yoshlarning soʻzlashuv madaniyati va muloqot koʻnikmalariga sezilarli taʼsiri borligi aniqlandi.

Avvalo, oilada faol va muntazam muloqot mavjud boʻlganda, yoshlar oʻz fikrlarini erkin ifoda eta olishadi, boshqalarni tinglashga tayyor boʻlishadi va oʻzaro muloqotda ijobiy aloqalar oʻrnatishga intilishadi. Tadqiqotda aniqlanishicha, ota-onalar bolalariga tinglash, savollar berish va fikr almashish imkoniyatini yaratgan oilalarda yoshlarning kommunikativ kompetensiyalari yuqori darajada rivojlangan.[3]

Shuningdek, oilaviy muhitda mehr-muhabbat va oʻzaro hurmat tuygʻusi yoshlarning empatiya koʻnikmasini oshiradi. Bunday ijobiy emotsional muhitda yoshlar boshqalar his-tuygʻularini tushunish va oʻz fikrini hurmat bilan ifodalash qobiliyatiga ega boʻladi. Bu esa ularning ijtimoiy muloqotdagi muvaffaqiyatiga yordam beradi. Maqolada shuningdek, oila ichidagi konfliktlarni konstruktiv tarzda hal qilish usullari ham yoshlarning kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishda muhim rol

o'ynashi ko'rsatildi. Konfliktlarni ochiq muhokama qilish, murosaga kelish va bir-birini tinglash qobiliyati yoshlarni kelajakda ijtimoiy hayotda ham samarali muloqot qilishga tayyorlaydi. Bundan tashqari, oila a'zolari orasidagi axborot almashinuvi erkinligi va fikr erkinligi yoshlarning yangi bilimlar olishiga, o'z nuqtai nazarini shakllantirishiga yordam beradi. Ota-onalar o'z tajribalarini bo'lishganda yoshlarning dunyoqarashi kengayib, ular muloqotda faol ishtirok etishadi.[4]

Natijalar shuni ko'rsatdiki, oila ijtimoiy rollarni o'rganish va qabul qilish uchun birinchi makon hisoblanadi. Oilada kommunikativ madaniyat va muloqot qoidalari yoshlarning ijtimoiy muhitga moslashuvi, o'zini erkin ifoda etishi, va jamiyatda samarali faol bo'lishida asosiy omil hisoblanadi.

MUHOKAMA

Oilalar muhitining yoshlarning kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishdagi muhim rolini yana bir bor tasdiqladi. Muloqotning sifatli va doimiy bo'lishi yoshlarning o'z fikrlarini ifodalash, boshqalarni tinglash, ijtimoiy vaziyatlarga moslashish kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa nafaqat shaxsiy muvaffaqiyatga, balki jamiyatda samarali ijtimoiylashuvga ham xizmat qiladi. Oilalar ichidagi mehr-muhabbat va hurmat muhitining yoshlarning empatiya, hissiy ong va muloqot madaniyatini shakllantirishdagi ahamiyati yuqori ekanligi ma'lum bo'ldi.[1] Bu natija oldingi tadqiqotlar bilan hamohang bo'lib, masalan, Vygotskiy va Karimova (2020) kabi olimlarning fikrlarini tasdiqlaydi. Ya'ni, emotsional qo'llab-quvvatlash bolalarda o'zaro hurmat asosida samarali kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bundan tashqari, oilalar muhitida konfliktlarni ochiq muhokama qilish va konstruktiv tarzda hal qilish usullarini o'rganish yoshlarning kelajakda ijtimoiy muhitda yuzaga keladigan ziddiyatlarni boshqarish qobiliyatini oshiradi. Bu esa, bugungi jamiyatdagi muloqot madaniyatini oshirishda muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Axborot almashinuvi erkinligi va fikr erkinligi yoshlarning shaxs sifatida o'sishida, yangi bilim va tajribalarni o'zlashtirishda, shuningdek, ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Oilalar muhitining bunday ijobiy ta'siri yoshlarning muloqotdagi faolligi va ijtimoiy ko'nikmalarining rivojlanishiga sabab bo'ladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari oilalar muhitining yoshlarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Ota-onalar va bolalar o'rtasidagi ochiq va doimiy muloqot yoshlarning o'z fikrini erkin ifoda etish, boshqalarni tinglash hamda ijtimoiy vaziyatlarga moslashish qobiliyatlarini oshiradi. Mehr-muhabbat va o'zaro hurmatga asoslangan oilaviy muhit yoshlarning empatiya, hissiy ong va ijtimoiy muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, konfliktlarni konstruktiv hal qilish ko'nikmalari yoshlarning ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga yordam beradi. Tadqiqotdan kelib chiqqan holda, oilalar kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish uchun asosiy pedagogik

muhit hisoblanadi va ota-onalarning kommunikatsion madaniyatini oshirish, shuningdek, maktab va jamiyat institutlari bilan hamkorlik qilish zarurligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimova, Z. (2020). *Psixologik kommunikatsiya asoslari* (pp. 45–67). Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Vygotsky, L. S. (1982). *Pedagogik psixologiya* (pp. 88–102). Moskva: Pedagogika.
3. Mamatqulova, N. (2019). *Oila va yoshlar tarbiyasi* (pp. 30–52). Toshkent: O‘zbekiston Milliy Nashriyoti.
4. Allport, G. W. (1955). *Personality and communication* (pp. 112–130). New York, NY: McGraw-Hill.